

اطلس استان ایلام

(جغرافیای تاریخی و گردشگری)

مؤلف :

دکتر حبیب اله محمودیان

موسسات علمی دانشگاه

۱۳۹۲

نشر زاکرو

سرشناسه : محمودیان، حبیب‌الله، ۱۳۲۹ -
عنوان و نام پدیدآور: اطلس استان ایلام (جغرافیای تاریخی و گردشگری)
/ تألیف حبیب‌الله محمودیان.

مشخصات نشر : ایلام : انتشارات زاگرو، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : ۴۱۰ ص.: مصور (رنگی)، جدول، عکس، نقشه.
شابک : ۲۵۰.۰۰۰ ریال ۵ - ۴۱ - ۶۵۱۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست. نویسی : فیپا

یادداشت: کتابنامه

موضوع : گردشگری - ایران - ایلام (استان)

موضوع : ایلام

ردم بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۲۷ م ۷ ی / ۲۰۷۳ DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۴۵۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۰۹۴۹۳۰

اطلس استان ایلام

دکتر حبیب‌الله محمودیان

عضو هیأت علمی دانشگاه

ویراستار: مهندس علی محمدنیاکان

طرح جلد: کاکایی گرافیک ایلام

چاپ اول: ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

ناشر : زاگرو - ایلام، ۲۴ متری اشرفی اصفهانی : کوچه‌ی سوم، پلاک ۲۱۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	پیش گفتار
۱۳	فصل اول
۱۳	جغرافیای تاریخی ایران
۱۴	موقعیت جغرافیایی فلات ایران
۱۵	منابع آب و رودخانه ها
۲۱	موقعیت جغرافیایی استان مازندران
۲۳	طبیعت استان
۲۵	زیستگاه ها
۲۷	تنوع اقلیمی استان
۲۷	ایلام در گذر تاریخ
۲۸	ایلام باستان
۳۱	تقسیمات کشوری
۳۲	موقعیت اقتصادی ایلام
۳۳	صنایع دستی
۳۵	زبان و گویش
۳۶	مناطق نمونه ی گردشگری
۳۶	مراکز آموزشی، فرهنگی و هنری
۳۷	صنعت گردشگری
۳۸	اهداف گردشگری
۴۳	فصل دوم
۴۳	جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان آبدانان
۴۴	الف) موقعیت جغرافیایی
۴۴	ناهمواری ها
۴۶	منابع آب و رودخانه ها

۴۷	ظرفیت های اقتصادی
۴۷	راه های مواصلاتی
۴۸	ب) پیشینه ی تاریخی
۴۸	آثار و ابنیه ی تاریخی
۶۳	ج) بقاع متبرکه و زیارتگاه های
۶۳	امام زاده سید صلاح الدین محمد علیه السّلام
۶۹	د) جاذبه های گردشگری
۷۱	فصل سوم
۷۱	جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان ایلام
۷۲	الف) موقعیت جغرافیایی
۷۴	رودخانه ها
۷۶	بخش چوار
۷۸	درختان سرو کهن سال
۸۷	بخش مرکزی
۸۷	بخش سیوان
۸۹	ب) پیشینه ی تاریخی
۹۱	راه های باستانی
۹۳	آثار و ابنیه ی تاریخی
۹۵	کاخ فلاحتی
۱۲۴	ج) بقاع متبرکه و زیارتگاه های
۱۳۵	روادگاه ها و قدمگاه ها
۱۴۱	د) جاذبه های گردشگری
۱۴۹	مراکز فرهنگی - ورزشی
۱۵۱	توانمندی های اقتصادی
۱۵۱	راه های مواصلاتی
۱۵۳	فصل چهارم
۱۵۳	جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان ایوان
۱۵۴	الف) موقعیت جغرافیایی

۱۵۴	ناهمواری‌ها
۱۵۵	رودخانه‌ها
۱۵۶	توانمندی‌های اقتصادی
۱۵۷	کشاورزی و دامداری
۱۵۷	ب) پیشینه‌ی تاریخی
۱۵۸	ایل راه‌ها و معابر باستانی
۱۵۹	ابنیه‌ی تاریخی
۱۶۸	غارهای باستانی با سکه
۱۷۳	کاوش‌های باستان‌شناسی
۱۷۳	ج) بقاع متبرکه و رتگاه‌های
۱۷۷	قدمگاه‌ها
۱۷۸	د) جاذبه‌های گردشگری
۱۸۳	فصل پنجم
۱۸۳	جغرافیای تاریخی و گردشگری استان ایلام
۱۸۴	الف) موقعیت جغرافیایی
۱۸۴-	جغرافیای طبیعی
۱۸۶	پدیده‌ی طبیعی تنگ رازیانه
۱۹۰	توانمندی‌های اقتصادی
۱۹۱	ب) پیشینه‌ی تاریخی
۱۹۲	بخش هندمیتی
۱۹۲	راه‌های باستانی
۱۹۷	آثار وابنه‌ی تاریخی کلم
۲۲۱	فصل ششم
۲۲۱	جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان چرداول
۲۲۲	الف) موقعیت جغرافیایی
۲۲۳	مناظر جنگلی گلدره
۲۲۷	ب) پیشینه‌ی تاریخی
۲۲۷	راه‌ها و معابر باستانی

۲۳۶	آثار حوزه‌ی فلاجوق
۲۳۸	آثار حوزه‌ی پیاز آباد
۲۳۹	منطقه‌ی تاریخی هیلان
۲۴۹	ج (بقاع متبرکه و زیارتگاه‌ها
۲۵۹	د (جاذبه‌های گردشگری
۲۶۵	فصل هفتم
۲۶۵	جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان دره شهر
۲۶۶	الف (موقعیت جغرافیایی
۲۶۷	رودخانه‌ها
۲۶۹	کشاورزی دره شهر
۲۷۰	توانمندی‌های اقتصادی
۲۷۰	صنایع دستی
۲۷۱	ب (پیشینه‌ی تاریخی دره شهر
۲۷۱	شهر تاریخی
۲۷۲	دره شهر و منابع تاریخی
۲۷۴	جاده‌ها و ایل راه‌های باستانی
۲۷۹	آثار و ابنیه تاریخی
۲۹۳	ج (بقاع متبرکه و زیارتگاه‌ها
۳۰۰	د (جاذبه‌های گردشگری
۳۰۵	فصل هشتم
۳۰۵	جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان دهلران
۳۰۶	الف (موقعیت جغرافیایی
۳۰۷	کشاورزی و دام داری
۳۰۷	بخش موسیان
۳۰۸	بخش زرین آباد
۳۰۹	بخش میمه
۳۱۰	آثار تاریخ طبیعی دهلران
۳۱۱	چشمه‌ی آب گرم
۳۱۳	چشمه‌ی قیر

۳۱۴	ب) پیشینه ی تاریخی
۳۱۴	موقعیت باستان شناختی دهلران
۳۱۵	تپه ی باستانی علی کش
۳۳۵	ج) بقاع متبرکه و زیارتگاه ها
۳۴۹	روادگاه ها و قدمگاه ها
۳۵۱	د) جاذبه های گردشگری
۳۵۲	قلعه ی میمه زرین آباد
۳۵۳	قلعه ی شهاق
۳۵۵	فصل نهم
۳۵۵	جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان سیروان
۳۵۶	الف) ویژگی های طبیعی
۳۵۷	رودخانه ها
۳۵۷	ب) پیشینه ی تاریخی
۳۵۸	سیروان در دوره ی ساسانیان
۳۵۸	راه های باستانی سیروان
۳۶۱	آثار وابسته ی تاریخی
۳۶۲	معماری و شهرسازی سیروان
۳۶۴	آثار حوزه ی شهر باستانی
۳۶۹	آثار تاریخی حوزه ی ورگچ و تنگ ساز و بن
۳۷۳	سازه های تاریخی تنگ سازوبن
۳۷۶	آثار حوزه ی لومار
۳۷۶	آثار کل سه پادرویشان
۳۸۳	آثار حوزه ی سفیدخانی
۳۸۷	آثار حوزه ی باباشمس و شاه قلندر
۳۹۴	مکان های باستانی روستا های اسلامی و عباس آباد
۴۰۴	کاوش ها و بررسی های باستان شناسی منطقه ی سیروان
۴۰۵	توانمندی های اقتصادی سیروان
۴۰۵	ج) بقاع متبرکه و زیارتگاه های
۴۱۷	د) مکان های شاخص گردشگری

فصل دهم	۴۲۱
جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان ملکشاهی	۴۲۱
الف) موقعیت جغرافیایی	۴۲۲
ناهمواری ها	۴۲۲
منابع آب و رودخانه ها	۴۲۳
ب) پیشینه ی تاریخی	۴۲۵
راه های باستانی	۴۲۵
آثار و ابنیه تاریخی	۴۲۶
ج) بقاع متبرکه ریاضتگاه ها	۴۴۵
موقعیت اقتصادی	۴۴۹
د) جاذبه های گردشگری	۴۴۹
فصل یازدهم	۴۵۳
جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان مهران	۴۵۳
الف) موقعیت جغرافیایی	۴۵۴
ویژگی های طبیعی	۴۵۴
رودخانه ها	۴۵۴
موقعیت ارتباطی مهران	۴۵۶
موقعیت اقتصادی	۴۵۶
مهران در دوران دفاع مقدس	۴۵۷
ب) پیشینه ی تاریخی	۴۵۸
راه ها و معابر باستانی مهران	۴۵۸
غار زینه گان	۴۵۹
آثار و ابنیه ی تاریخی	۴۵۹
پیشینه ی مطالعات	۴۵۹
ج) بقاع متبرکه و زیارتگاه ها	۴۸۳
د) مکان های گردشگری	۵۰۷
منابع و مآخذ	۵۱۱

پیش گفتار

جغرافیا علم تأثیر متقابل انسان و محیط است. به عبارتی، علم بررسی و مطالعه‌ی پدیده‌های طبیعی روی کره‌ی زمین و نقش و تأثیر انسان بر این پدیده‌ها یا تأثیر پذیری انسان از محیط به شمار می‌رود. دانش بشری به دلیل گسترده‌ی وسیع مراکز علمی و پژوهشی لحظه به لحظه در حال توسعه، تحول و دگرگونی است؛ و کشف اصول، فنون و روش‌های اثر بخش جلد در دنیای تولید علم امری حیاتی به شمار می‌آید.

بررسی مجموعه‌های ارزش به جای مانده از تاریخ بشریت این حقیقت را بیشتر روشن می‌کند که انسان همیشه به دنبال شناخت مجهولات و نیازهای خود بوده است. آن چه در این رشتار فراهم آمده تلاشی برای تدوین جغرافیای تاریخی و گردشگری استان ایلام است. سفر و سیاحت از جمله قدیمی‌ترین فعالیت‌های عادی و روزمره‌ی بشر بوده است. انسان در طول زندگی اجتماعی خود همواره کوشیده محیط پیرامون خود را بشناسد و این شناسایی با تحرک و جا به جایی همراه بوده است. از سویی، تلاش برای بهره‌گیری از مواهب ابدادادی در طبیعت، او را به سیر و سفر، تحرک و جا به جایی ترغیب نموده است. بنابراین، مسأله‌ی گردش و سیاحت پدیده‌ی جدیدی نیست و در تمام دوران زندگی انسان و در طی قرون و اعصار وجود داشته است. خداوند در سراسر انجیل نیز بر سیر در جهان و عبرت گرفتن از سرنوشت پیشینیان تأکید فرموده و در سوره‌های مبارکه‌ی عنکبوت (آیه‌ی ۲۰)، انعام (آیه‌ی ۱۱)، فاطر (آیه‌ی ۴۴)، روم (آیه‌ی ۹)، اعراف (آیه‌ی ۱۸۵)، نحل (آیه‌ی ۳۶) و نمل (آیه‌ی ۶۹) و در سوره‌های دیگر این موضوع اشاره کرده است.

امروزه یکی از منابع مهم توسعه در کشورهای جهان توجه به صنعت گردشگری و گسترش همه‌جانبه‌ی آن می‌باشد؛ چنان که بسیاری از کشورهای جهان در سیاست‌های کلان خود بخش گردشگری را به واسطه‌ی اساس اقتصاد خود قرار داده‌اند. در کشور ما با وجود استعدادهای بالقوه برای توسعه‌ی گردشگری، اقدامات اساسی و متکی بر یافته‌های علمی صورت نگرفته و برخی عوامل موجب شده تا سهم ایران از بخش درآمدهای ارزی صنعت گردشگری ناچیز باشد. استان ایلام نیز دارای گنجینه‌های با ارزشی از تاریخ گذشته و جلوه‌های زیبای خلقت است که در قالب طبیعت روح نواز و دیگر جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی نمود یافته است.

درون مایه‌ی این کتاب از یازده فصل تشکیل شده است. در فصل اول تلاش شده ضمن بررسی مقدماتی مطالعات محیطی و جغرافیایی کشور، ویژگی‌های جغرافیای تاریخی و موقعیت گردشگری استان ایلام تدوین و به هموطنان عزیز، تقدیم شود. فصل دوم به جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان آبدانان اختصاص یافته است؛ فصول سوم تا یازدهم به ترتیب موقعیت جغرافیایی، تاریخی و گردشگری دیگر شهرستان‌های استان ایلام شامل: ایلام، ایوان، بدره، چرداول، دره شهر، دهلران، سیروان، ملکشاهی و مهران ارائه شده است. این مجموعه حاصل تلاش چندین ساله

در عرصه ی تاریخ، باستان شناسی، جغرافیای تاریخی و گردشگری محدوده ی استان ایلام است. با وجود تألیف و تدوین کتاب ها، مقالات، گزارش ها و ارائه ی مطالب در سایت های مختلف و نیز تحقیقات محققان و پژوهشگران در این زمینه، مجموعه ای که معرف جغرافیای تاریخی، تمدنی و فرهنگ غنی استان باشد تا کنون تألیف و تدوین نشده است. بنابراین، اطلس استان ایلام این خلاء را تا حدودی مرتفع ساخته و می تواند به عنوان شناسنامه ی بخشی از تاریخ و تمدن استان ایلام در بخش ایلام شناسی قلمداد گردد هر چند بسیاری از جاذبه ها و توانمندی ها در حوزه ی گردشگری استان به دلیل محدودیت های زمانی و... در قالب این نوشتار ذکر نشده است. امید است این اقدام مدخلی برای انجام تحقیقات گسترده ی پژوهشگران جوان در این عرصه باشد.

مطمئناً هیچ کس نمی تواند بدون مساعدت، همکاری و هم فکری دیگران در این، وادی قدم بگذارد بنابراین، باید اعتراف کنم که بسیاری، همفکری و کوشش بسیاری از بزرگواران عامل به ثمر رسیدن این مجموعه شده است. روزها تلاش بی به همراه با دقت و ظرافت برادر اندیشمند مهندس علی محمد نیاکان در جهت ویراستاری این کتاب و مجموعه ی نه... جغرافیای تاریخی و گردشگری شهرستان های استان ایلام؛ همکاری و همراهی کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان ایلام به ویژه برادر ارجمند جناب بیان پیرانی باستان شناس این سازمان، همراه هم فکری آقایان دکتر خلیل فصیحی و صید محمد درخشنده در برخی بازدید ها از مکان های تاریخی و صبر و بردباری است... همسر و فرزندانم که فرصت و زمان اختصاصی در کنار و همراه آنان بودن را به کار و تلاش تدوین این مجموعه اختصاص داده ام و بسیاری از عزیزان دیگر همه و همه در تدوین این کتاب سهیم بوده اند. بنابراین از صمیم قلب سپاسگزار این عزیزان هستم. ضمن سپاس به ذات اقدس احدیت، این کتاب را به مردم شریف، با فرهنگ و اصیل استان ایلام، همه ی علاقه مندان به تاریخ و تمدن و فرهنگ این سرزمین بزرگ تقدیم می نمایم.

دکتر حبیب اله محمودیان

ایلام: ۱۳۹۳